כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תרומה ■ ה' אדר ה'תשפ"א ■ 17.02.2021 ■ גליון מס' 621

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מוקף שרוצה להצטרף לסעודת פורים של פרזים ביום ששי

נבוא בס"ד לברר נידון הלכתי מעניין אודות פורים של שנה זו.

הנה פורים דפרזים חל השנה ביום ששי, ולכן למרות שבדרך כלל אין לקבוע סעודה חשובה ביום ששי וכל היום בכלל האיסור[א], מכל מקום מאחר ומדובר בסעודת מצווה בזמנה, הרי שיש לקיימה אף ביום ששי, אך מצווה לכתחילה להקדימה קודם חצות או על כל פנים קודם שעה עשירית[ב].

אך יש להתבונן האם ירושלמים - שיזדמנו במהלך יום ששי לביתם של קרובי משפחה בערים אחרות[ג] - יכולים להצטרף עמם לסעודת הפורים, ושורש הספק הוא שעבור תושבי העיירות שאינן מוקפות חומה אכן זו סעודת מצווה בזמנה, ולכן מותר להם לקיימה ביום ששי, אך עבור ירושלמים אין זו כלל סעודת מצווה בזמנה, שהרי זמן סעודת פורים עבור הירושלמים בשנה זו הוא ביום ראשון, ואם כן איך נתיר להם להצטרף לסעודה חשובה ביום ששי?.

ואכן שמעתי פסק הלכה מהגאון **הרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א** אודות פורים של ירושלים שחל ביום ששי, שאין תושבי בני ברק אשר מגיעים לירושלים במהלך יום ששי יכולים להצטרף לסעודת פורים של הירושלמים, מאחר ועבורם אין זו סעודת מצווה בזמנה, **והעצה היא שלא ייטלו ידיהם ולא יאכלו 'המוציא'**[ד], וכך יוכלו לשבת עם מארחיהם בסעודה בצוותא, שמאחר ואין הם אוכלים 'המוציא' אין זה נחשב עבורם לסעודה.

ואם כן הוא הדין לכאורה בנידון דידן אודות ירושלמים שמגיעים לבני ברק במהלך יום ששי שיוכלו להצטרף לסעודה בתנאי שלא יאכלו לחם בסעודה זו[ה].

אך **בלוח ההלכות והמנהגים** (זלזניק) ראיתי שכתב וזה לשונו:

'מוקף הבא לאביו או לחמיו לסעוד עמו סעודת פורים יכול ליטול ידיו ולסעוד יחד עמו היות והוא חלק מבני הסעודה'.

ובהערה כתב הלכה זו בשם הגרד"א זלזניק וטעמו ונימוקו עמו שכשם שסעודת ברית מילה שזמנה ביום ששי מותר לעשותה ביום ששי, ומותר לכולם להשתתף בסעודות אלו, אם כן הוא הדין בסעודת פורים שהרי היא סעודה שזמנה בערב שבת ומותר אף לאחרים שהם לא 'בעלי השמחה' להשתתף בסעודה זו, ואין זה נקרא שקובע סעודה של רשות אלא מצטרף לסעודה קיימת שנקבעה בהיתר, ובוודאי בן וחתן מוסיפים בסעודת הוריהם ושייכים בה ולכך שפיר יכולים להשתתף בה.

ועוד הוסיפו בשם **הגר"נ קופשיץ** שההיתר הוא רק כאשר הבן או החתן הגיע בשביל להשתתף יחד בסעודת פורים, אבל אם בא לשבות בשבת או משום סיבה אחרת אינו יכול להשתתף בסעודה זו.

ומשמע מכל הנ"ל שההיתר שייך רק בקרובי משפחה כגון בן או חתן אך בעלמא אין להתיר למוקף להצטרף לסעודת פורים של כרכים בשנה זו.

ובאמת בסעודת ברית מילה שחלה ביום ששי, יש נידון בפוסקים האם מותר לכל מאן דבעי להשתתף בסעודה זו, או רק לבעלי השמחה וקרובי משפחה הפסולים לעדות ומניין מצומצם של ידידים ותו לא[ו].

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

כל איש אשר ידבנו לבו
מצוות התורה נחלקות בין החובה וההתנדבות, מצד אחד המצוה כשמה כן היא, צו וחובה על האדם...
המשך בעמ' 2

עצי שיטים עומדים
עם ישראל הצטווה במדבר להקים משכן העשוי מעצי שיטים. ובנוסף הם הצטוו להביא זהב, כסף...
המשך בעמ' 3

לערוך בדק בית משמעותי
היכולת שלנו לבקר את עצמנו אינה מעידה על חולשה אלא על עוצמה פנימית. ראוי לנו לקחת ברצינות...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
חלומות שלא שווא דיברו
ר' נפתלי חנא'לעס פסע דומם בין המצבות הישנות בבית העלמין העתיק בקרקא, עד שעמדו רגליו ליד ציונו הקדוש של רבי יואל...
המשך בעמ' 7

שביבים
■ *הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל*
■ *מי שנעשה לו נס*
■ *סמק"ד*
המשך בעמ' 8

הזדיזות לדבר מצוה
"אבני שהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן" הנה אבנים יקרים הללו הוצרכו לנדבת המשכן לצורך בגדי...
המשך בעמ' 10

כשהאב בא בחלום
בימי בחרותו, נתקף רבינו פתאום באחד הימים יצא רבה של העיר מראקש, רבי אברהם אביטבול...
המשך בעמ' 11

תליית הלכה זו בטעמים השונים שנאמרו בביאור הלכה זו

והנה לעניות דעתי יש מקום לתלות נידון זה בטעמים השונים שנאמרו בביאורה של הלכה זו שלא לקבוע סעודה חשובה בערב שבת.

הנה טעם הלכה זו הוא משום 'כבוד שבת' אך מצינו שלושה פירושים שונים מדוע קביעת סעודה חשובה (שאינו רגיל בה בימות החול) נחשבת פגיעה ב'כבוד השבת'.

א) אם יקבע סעודה חשובה ביום ששי, ייכנס לשבת מתוך שובע ולא יהא תאב לאכול את סעודת ליל שבת[ז].

ב) אם יקבע סעודה חשובה ביום ששי הרי שזה ימנע ממנו להתעסק ולהכין צרכי השבת, ונמצא שלא יענג את השבת כמו שצריך[ח].

ג) אם קובע סעודה חשובה ביום ששי הרי הוא מזלזל בכבוד השבת שמשווה את יום ששי ליום השבת[ט].

ומעתה נראה שלפי הטעם הראשון (תאבון) הרי שאכן יש מקום לשמוע שאנו מסתכלים על כל סועד וסועד בפני עצמו, והסועדים שזהו סעודת פורים עבורם מותרים בסעודה זו, אך אלו שאין זה עבורם זמן סעודת פורים יהיו אסורים להשתתף בסעודה זו באכילת לחם, אך אם נלך לפי הטעם השלישי (משווה את יום ששי ליום השבת) יש לומר שאין להסתכל על כל סועד וסועד בפני עצמו אלא להסתכל על כלל הסעודה כיחידה אחת, שמאחר שם סעודה זו הוא 'סעודת פורים' וגם ללא האורחים הירושלמים השותפים לה הרי שהייתה מתקיימת, והיא אכן מתקיימת בהיתר, אם כן אין בזה זלזול בשבת אם יהיו לסעודה זו שותפים נוספים שאינם מחויבים בסעודה זו.

ואף הטעם השני לא שייך כאן שהרי הירושלמים הם רק אורחים בסעודה זו ואין צרכי הסעודה מוטלים עליהם.

וכבר מצאנו בפוסקים שכתבו נפקא מינות בין הטעמים השונים הנ"ל כגון באופן שיש לו מי שמכין עבורו את צרכי השבת, או באופן שמתכוון לקיים את ג' הסעודות ביום השבת[י].

הלכה למעשה

וצריך עיון מה יש לנקוט להלכה ולמעשה שמחד מדובר כאן באיסור דרבנן שניתן להקל בספקו, אך מאידך בגמרא במסכת גיטין[יא] מבואר שהוא איסור חמור ומשפחה שלמה נעקרה מן העולם בגלל שקבעה את זמן הסעודה בערב שבת.

על כל פנים נראה שבאופן שמדובר בקרובי משפחה ממש כמו בן או חתן (או לחילופין הורים) בוודאי יכולים להקל בזה (כלומר שיכולים אף ליטול ידיהם ולאכול 'המוציא') וכטעמו המסתבר של הגרד"א זלזניק שהובא לעיל, ובפרט שיש לצרף שיטות הראשונים שזמן סעודת פורים לירושלמים בשנה כגון זו הוא ביום ששי י"ד אדר[יב] (ולא כהלכה הרווחת שזמן הסעודה הוא ביום ראשון).

א - כמבואר בשולחן ערוך סימן רמ"ט סעיף ב'.
ב - עיין במשנה ברורה שם ס"ק י"ג, וכן ברמ"א סימן תרצ"ה סעיף ב' ומשנה ברורה שם.
ג - והגיעו לאחר עלות השחר של יום ששי ומכיוון שכך לא התחייבו במצוות היום מדין 'פרוז בן יומו'.
ד - ונראה לענ"ד שגם לא יאכלו 'פת הבאה בכיסנין' שהרי במהרה (בצירוף שאר המאכלים) ייכנסו לחשש 'שיעור קביעות סעודה'.
ה - אך ראה לקמן בסיום המאמר שיש מקום לחלק בין שני המקרים.
ו - עיין מג"א שם ס"ק ו', בשם השל"ה מה שכתב בשם המהרש"ל, ועיין בשו"ע הרב בקונטרס אחרון על סימן רמ"ט, והמשנה ברורה לא הזכיר הגבלה כלל בנושא זה.
ז - כן פירש רש"י בגיטין ל"ח עמוד ב' ד"ה 'בערב שבת', וכן הוא לשון השו"ע בסימן רמ"ט סעיף ב' והוסיף המשנה ברורה (ס"ק י"א) שאף שלפי טעם זה לכאורה לא היה אסור לערוך סעודה כזו בשעות הבוקר המוקדמות, מכל מקום כיוון שמרבה בסעודתו שלא כרגילותו עדיין יש לחוש שלא יאכל בלילה לתאבון, ועוד יש לבאר שחוששים שמא יימשך בסעודתו גם לזמן הסמוך לכניסת השבת - ביאור הלכה סימן תמ"ד סעיף ז' ד"ה 'סעודת'.
ח - כן כתב הרשב"א בגיטין שם בשם רבינו חננאל ומובא במגן אברהם סימן רמ"ט ס"ק ד' ובמשנה ברורה שם ס"ק י'. וידוע חידוש הבריסקער רב שכבוד שבת זה בהכנות לשבת ביום ששי ועונג שבת זה באכילת המאכלים וכדו' בשבת עצמה.
ט - ביאור הלכה שם ד"ה 'מפני כבוד השבת' בשם הפרי מגדים.
י - עיין בספר תוספת שבת סימן רמ"ט ס"ק ג', וכף החיים שם ס"ק י"א (אמנם התוספת שבת סיים שאפשר שלא חלקו חכמים ובכל עניין אסור).
יא - דף ל"ח עמוד ב'.
יב - עיין בזה בספר פורים המשולש פרק ב'.

כל איש אשר ידבנו לבו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מצוות התורה נחלקות בין החובה וההתנדבות, מצד אחד המצוה כשמה כן היא, צו וחובה על האדם, כמו שכותב רש"י [במדבר יט א]: "חוקה, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה". ובגמרא [כתובות פו א] מבואר שיש מצוות שכופין לעשותן כמו שמובא שם: "במה דברים אמורים (שלוקה ארבעים) במצוות לא תעשה, אבל במצוות עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו". ויש מצוות שנאמר בהן: "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". לכאורה מהמקורות הללו משמע שהסכמתו וכוונתו של האדם אינה מעכבת בקיום המצוות, שהרי הוא מקיים את המצוה אפילו בכפיה. [ואכן היו שרצו ללמוד מכאן שמצוות אינן צריכות כוונה, שהרי העושה מצוה בכפיה חסרה לו הכוונה ובכל זאת כופין אותו לעשותה. (עיין "שדי חמד" ד' עמ' 305 אות סו)]

לעומת זאת מדגיש רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות בכמה מקומות את חשיבות ההכרה השכלית של האדם בקיום המצוות, ואת הצורך לשתף את הלב במעשה המצווה, ונציין כמה אמירות שלו: "ואם יעלה במחשבתנו שאין לבותינו חייבים לבחור בעבודת השם ולחפוץ בה יסתלק מעל אברינו חיוב המצוות שאנו חייבין בהן, מפני שאין מעשה נשלם מבלי חפץ הנפש בו". וכן "כי העיקר בחיוב העונש אינו אלא עד שיהיו הלב והגוף משתתפים במעשה, הלב בכוונתו והגוף בתנועתו". או "ואם יחלוק גילויינו על מצפוננו, לא תהיה עבודתנו לאלקינו שלימה, מפני שאינו מקבל ממנו עבודה מזויפת". אלא שעם כל החשיבות של כוונת הלב, הוא עצמו מסביר שם את הצורך בעשיית המצוות גם מתוך הערה חיצונית ואפילו בכפייה, מפני שלא כל בני האדם מסוגלים להבין בראשית דרכם תוך זמן קצר את מצוות התורה וחובותיה, ואם נמתין עד שהאדם

יגיע בהכרתו להבנת המצוות בשכלו ורק אז יקיים את המצוות, יהיה האדם בכל אותה תקופה משולל מעבודת ה' ועשיית הטוב. ובמיוחד דבר זה נכון בימי נערותו של האדם בהם הוא צריך "אל חינוך והנהגה ולמנוע תאוותיו עד שיחזק ויכון שכלו". על כן אנו מקדימים את החינוך הכפייתי לחינוך ההכרתי, עד אשר האדם בעצמו מתוך הרגל ולימוד יעמוד בדעתו ובשכלו על הצורך בחיוב המצוות וההנהגות הטובות ואז יקיים אותן בהכרה ובהסכמה.

והנה בהקמת המשכן לא זו בלבד שאין התורה כופה על האדם להביא את תרומתו להקמת המשכן, אלא הסכמתו של האדם היא התנאי הבלעדי לקבלת התרומה, שהאדם ייתן את תרומתו מנדבת לבו. ככתוב: "מכל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". כך שתרומת המשכן היא מצווה שכל כולה היא התנדבות ברצון הלב ללא כל כפיה מבחוץ, ונשאלת השאלה מדוע במצווה הזו רוצה התורה את נדבת לבו של האדם עד כדי שלילת כל נתינה למשכן אם היא נכפתה על האדם?

להבנת הדבר הזה נקדים את הקושיא המפורסמת: מדוע נכתב כאן "ויקחו לי" ולא נאמר: "ויתנו לי" שהרי האדם התורם אינו לוקח אלא נותן? על הכתוב "ויקחו לי תרומה" דרשו במדרש [שמות רבה פר' לג ה]: "נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן, מה עשה אותו רשע, הוציא כל כסף וזהב שהיה לו ונתן לאחשורוש , אמר לו הקב"ה: חייך 'נבחר שם מעושר רב, מכסף ומזהב חן טוב', נבחר חנה של אסתר, שנאמר: 'ותהי אסתר נושאת חן'. כיון שבא הרשע עם הממון אמר לו המלך: 'הכסף נתון לך', אמר הקב"ה: כך אתם מוכרים שלי על שלי!? שנאמר: 'כי לי בני ישראל עבדים' וכתיב: 'לי הכסף ולי הזהב', חייך, מה שאמרת: 'הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך' כך: 'ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן'." ושואל ה"חתם סופר" [בספרו על התורה "תורת משה"] מהו הקשר במדרש בין כספו של המן לדברי הכתוב: "ויקחו לי תרומה"? ומסביר החת"ס את הקשר בין השניים על פי דברי הגמרא [ברכות לו א] שקודם שהאדם מברך נאמר: "לה' הארץ ומלואה" ולאחר הברכה נאמר: "והארץ נתן לבני אדם", והכוונה שאם האדם אינו עובד את ה' בממון שנתן לו השי"ת, אז עדיין אין הממון נקרא על שמו של האדם. ורק על ידי שימושו של האדם בממון לעבודת ה' שלתכלית זו ניתן לאדם הממון, רק אז נקרא הממון שלו. ועל כן נאמר בצדק על ממונו של המן: "אתה קונה שלי בשלי". וזהו שאומר כאן הכתוב: "ויקחו לי תרומה" שעל ידי מעשה הטוב של נתינת התרומה יקחו לעצמם דבר המיועד לי, כמו שאמרו באבות [פ"ג מ"ז]: "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר: 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'".

ולפי היסוד הזה אפשר להסביר גם מדוע התנתה התורה בנתינת התרומה לבנין המשכן את נדבת הלב יותר מכל שאר המצוות? והסיבה היא שחלקו האמיתי של האדם בתרומה אינו הכסף והזהב שהוא נותן, שהרי הם אינם שלו אלא של הקב"ה, אלא חלקו האמתי של האדם הוא הצורה שבה הוא נותן את תרומתו, כמו שכתב החת"ס שם: "ואין לאדם חלק בנתינת התרומה אלא השמחה ורצון טוב והיינו: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' היינו כוונתו הטובה". לרעיון הזה אפשר למצוא סמך בפסוק: "אפריון עשה לו המלך שלמה. . . עמודיו עשה כסף רפידתו זהב. . . תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים" [שיר השירים ג, ט-י] שהעיקר היא האהבה הרצופה. ועל פי זה אפשר להסביר גם את המשך הכתוב: "תקחו את תרומתי" ולכאורה היה צריך להיות כתוב: "תקחו את תרומתו" של התורם, אלא שהתרומה הנלקחת היא של הקב"ה.

לכאורה היתה התורה צריכה לצוות על הקמת המשכן מיד אחר מתן תורה, משכן שבו יניחו את לוחות הברית ושאר תשמישי העבודה והקדושה של עם ישראל, ואם כך למה נכתבה פרשת תרומה רק לאחר פרשת משפטים ולא לפניה? מזה אפשר ללמוד שהמשכן אינו יכול להבנות, וקל וחומר שהשכינה לא תוכל לשרות בו, אלא רק בציבור שהמשפט והצדק הם התשתית החברתית שלו. על כן עוד קודם בנין המשכן יש להסדיר את כללי המשפט, לשפר את יחסי האדם לחברו, לתקן את העוולות החברתיות, והממון שממנו יבנה המשכן יהיה כולו מן המותר ולא מן האסור. ורק אז בנתונים אלו אפשר שתשכון השכינה בבית שנבנה לשמה. וכך כתב הראי"ה קוק בספרו אורות הקודש [ח"ג עמ' ר'] לגבי בנין בית המקדש בימינו, וכך כתב שם: "אי אפשר לצייר תכונה שלימה של עושר הדמיון כשהבערות שולטת והרשעה המעשית מתגברת. רק בהתרוממות רוחנית ומעשית חשובה אפשר להשיב את בנין בית המקדש למקומו"

עצי שיטים עומדים

/ הרב איתמר הרשקו

עם ישראל הצטווה במדבר להקים משכן העשוי מעצי שיטים. ובנוסף הם הצטוו להביא זהב, כסף, נחושת, תכלת, ארגמן, תולעת שני וכן את אבני המילואים ואבני החושן.

וזאת על אף שעם ישראל, המשועבד זה ארבעה דורות ובמשך מאתיים ועשר שנים - זכה הוא לעושר כזה גדול. ואף יותר עמים מבוססים, שלא יכולים להוציא לפועל מפעל אדיר שכזה. לעומת עם ישראל, שזה עתה נולד[1].

יתר על כן- בזמן הנדבה למשכן נצרכו רק שני ימים על מנת להביא את כל הנדבה ועוד נשארו יתרות.

אין זאת אלא משום שכשיצאו ישראל ממצרים, הם הצטוו לשאול 'איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב'[2]. כאשר הם הוסיפו ולקחו ממצרים גם שמלות - שאף היו חביבים מהכל[3]. וזוהי ביזת מצרים, עליה נאמר שישראל עשו את מצרים - כמצולה שאין בה דגים ומצודה שאין בה דגן[4].

אך אחרי קריעת ים סוף זכו ישראל לביזה נוספת, גדולה יותר מביזת מצרים- 'ביזת הים'. שלגודל הביזה שהייתה שם, משה היה צריך

להסיע[5] את העם מהים. לצורך המשך המסע במדבר.

חז"ל דרשו על שתי הביזות את הפסוק - "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף", כהסבר על נדבותיהם של ישראל במדבר[6].

שפעמיים מצינו נדבה של ישראל.

בזמן חטא העגל נאמר על העם, "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן[7]"- בשביל לעשות את העגל. ובזמן נדבת המשכן, כש"ויבאו האנשים על הנשים[8]". ומהרו להביא נדבתם, לעושי המלאכה.

לשון הפסוק אם כן, רומז לאותם שתי הנדבות. 'תורי זהב' - לעגל הזהב, ו'נקודות הכסף' - לאדני המשכן[9].

כעת ניתן להבין, את פשר שתי הביזות.

בביזה הראשונה צוו ישראל, לשאול מהמצרים כלי כסף וכלי זהב. וכיוון שכלי המצרים החשובים, היו כלי ע"ז אשר עמהם - אלו כלי זהב של ע"ז, שמחביאים אותם מפחד גניבה[10].

ובהלכות ע"ז ידוע שכלים שהושאלו ע"י גוי, לא בטלים. לעומת מכירה או מתנה- שברגע הנתינה ביטל אותם הגוי. שהראה בכך, שאינם חשובים לו עוד. יוצא אם כן, שבני ישראל מצווים, לקחת איתם כלי ע"ז שלא בוטלו.

ולכן כאשר ישראל עוברים בים סוף, מבקש הים לשטוף גם את ישראל. כדי לבטל את הע"ז שיש בידיהם. ובכך "לטהר" לישראל את הכלים. אך כבר אמרו חז"ל- לא היו ישראל ראוים לאותו החטא של חטא העגל, אלא ללמד תשובה לרבים[11]. כך שישראל עברו, עם כלי הע"ז שבידיהם, את הים.

וכאשר נתבקשו לתת לעגל, פרקו מאזניהם. כשם שהצטוו במצרים, "דברו נא באזני העם" - את הנזמים של הע"ז. ועל כן הם עשו 'עגל מסכה'. וכמו שתירגם אונקלוס 'עגל מתכא[12]'- שנתנו הן את הכסף והן את הזהב של ביזת מצרים, לעשיית העגל.

לעומת הזהב והכסף, שהיו טמאים בטומאת ע"ז. השמלות של המצרים, לא היה להם דין של ע"ז. משום שאין דין טומאת ע"ז, בבגד המשמש לכך. כך שאת בגדי המצרים היקרים, העשויים מתכלת, ארגמן ותולעת שני. פרמו כל 'חכמי הלב', ועשו פתילים מהבדים לפי סוגיהם השונים. ואת זה הם הביאו כנדבה, לעושי המלאכה. ומסיבה זו השמלות היו חביבות יותר לישראל. כיוון שהם ידעו שמהבגדים, ניתן יהיה להשתמש לצורך עבודת המשכן. מה שאין כן בכלי הע"ז, של הזהב והכסף.

כנגד זה נאמר על ביזת הים, "ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים אני ה'[13]"- שביטל הקב"ה את כל הע"ז של מצרים[14]. וכך על הים אספו ישראל זהב, כסף ונחושת טהורים. בלא טומאת ע"ז.

שבביזת הים נאמר - "אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם בהם במצרים" ופרש"י על פי חז"ל- שאמרו המצרים כשם שאנו לוקים כאן על הים כך לוקים המצרים שנשארו בארץ מצרים[15]. שכשם שלקו על הים- בשיטפון, כך לקו המצרים שבארץ מצרים בשיטפון. כך שכל אוצרות מצרים שנשארו בארץ, נשטפו על ידי ים התיכון[16]. שעלה על מצרים, והגיע עד לים סוף[17]. וכך ראו המצרים איש את רעהו. אלו שעל הים, ואלו שנשטפו מארץ מצרים. וידעו שכשם שאלו לוקים, כך אלו לוקים.

וכך מובן כיצד נתארכה, הביזה שעל הים.

כיוון שכל מה שנשאר ממצרים נשטף ע"י הים, לוקח זמן רב לאסוף את האוצרות. אך מכיוון שידע משה שהביזה הזו, תלך לנדבת המשכן. וכבר אספו די והותר, וכמו שנאמר בנדבה עצמה - "והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר[18]". הסיע משה את העם מהים.

ומביזה זו אף הביאו הנשיאים, את אבני השוהם. וזאת מכיוון שאדם מן השורה, לא כל שכן עבד. אינו יודע להבחין בין 'פטדה' ו'ברקת', ולבין חלוק נחל פשוט. ולכן לא לקחו בני ישראל בביזה זו, אלא את הכסף, הזהב ונחושת - אותם מכיר אף הפחות שבאנשים.

הנשיאים לעומתם, שהיו חשובים גם במצרים. ידעו כל אחד בדיוק, מהי האבן אותה עליו לחפש. על מנת לשים אותה בחושן, אשר על לב אהרון. ועל כן הם אמרו - יתנדבו העם תחילה מה שצריך ואנו נשלים עליהם[19], כיוון שאיש זולתם לא לקח אבנים יקרות.

את עצי השיטים ששתל יעקב במצרים[20], שבר הברד. וכמו שכתוב "ואת כל עץ השדה שבר[21]". וכך לא היו ישראל צריכים לכרות את עצי הענק האלו. וכמו שנשטף כל אשר במצרים, לעבר ים סוף. כך גם עצי השיטים, הגיעו עד לים. ומשם לקחו ישראל את העצים לבניית המשכן.

כשהיו ישראל על הים, עוד טרם עברו אותו - זרקו עליהם המצרים אבני בליסטראות וחיצים. והענן היה משליך אותם, חזרה על המצרים[22].

כדי לירות את האבנים, הביאו עמם המצרים עגלות צב, שעליהן הם בנו את המקלע.

לאחר שטבעו מצרים בים, וגם כל אלו שבמצרים נשטפו. לקחו הנשיאים את העגלות, ושמו עליהם את העצי שיטים, שהיו גם כן כעת על שפת הים. ולאחר הקמת המשכן, הם הביאו את עגלות הצב. על מנת שישמשו את הלויים, בנדודי המשכן במדבר.

וזו הסיבה העיקרית לכך, שהקב"ה ביקש מהים שיפלוט את מה שבלע. משום שעם ישראל זקוק לעגלות, לכסף ולזהב. ואגב כך פלט הים, גם את המצרים.

כיוון שהיו שתי ביזות, ושתי התנדבויות. ניתן להבין מדוע הכהן הגדול, מנוע מלהיכנס עם בגדי זהב, לקודש הקודשים - משום שאין קטגור נעשה סנגור[23]. בעוד שבתוך קודש הקודשים, שוכן ארון זהב כולו, עם כרובי זהב בראשו. שזה לכאורה עוד יותר מזכיר את העגל - יצירת דמות מזהב. אלא שההבדל הוא במקור הזהב.

שכן בגדי הזהב באו מביזת מצרים[24], וממנה גם יצא העגל ב"כלי כסף וכלי זהב[25]".

מכיוון שכך, כניסה לצורך כפרה עם מה שמזכיר את החטא, לא ניתן לכפר בזה. אך הארון וציפויו, שהגיעו מביזת הים. שהייתה אחרי שה' נפרע מכל 'אלוהי מצרים', וביטל את טומאתם. ועל כן זהו זהב טהור במובנו המלא, וראוי הוא להיות בקודש פנימה.

1 - עם ישראל ידע שהם עתידין להגאל ע"י הגואל ושהם יצטרכו להקים משכן מאותם עצי שיטים ששתל יעקב עבורם במצרים. למעשה, ישראל היו עם אותה ידיעה שמלווה את ישראל גם בגאולה האחרונה- מובטחים אנו לבא הגואל ובניין אריאל. אך כאז גם היום איננו יודעים כיצד זה יהיה עד שזה נעשה

2 - שמות יא, ב

3 - 'ושמלות', אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב. והמאוחר בפסוק חשוב (מכילתא) - רש"י שמות יב, לה

4 - וינצלו את מצרים א"ר אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ור"ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים - ברכות ט:

5 - הסיבה שישראל השאירו מהביזה על הים היא על מנת שיראו האומות כמה גדולה הביזה עד כדי כך שנשאר הרבה שלא נלקח ובזה הבינו כולם מה השבח של ישראל

6 - ירושלמי שקלים פרק ה, משנה ד

7 - שמות לב, ג

8 - שמות לה, כב

9 - מסיבה זו קוראים את פרשת תרומה לפני פרשת כי תשא אף על פי שרק למשה נאמרה הפרשה ולישראל היא נאמרה רק אחרי חטא העגל, כיוון שרצה הקב"ה להקדים את נדבת

המשכן לנדבת העגל וכמו שקוראים את פרשת שקלים לפני זכור כדי להקדים שקלינו לשקלי המן. ומכיוון שמשה הצטווה נחשב הדבר כאילו ישראל כבר עשו, שכך הם אמרו נעשה ונשמע .ומחשבה טובה מצטרפת למעשה

10 - אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העובדי כוכבים יראים שמא יגנבו אבל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם לפי שהם יראים שמא יגנבו - רש"י דברים כט, טז

11 - ע"ז ד:

12 - שמות לב, ד

13 - שמות יב, יב

14 - במסכת ע"ז נד: נאמר, ששאלו את ר"ע מדוע אין הקב"ה מבטל את הע"ז אם אין בה ממש. ענה להם- אי אפשר לבטל את השמש והירח בגלל מי שעובד להם. אז שאלו אותו- מדוע שלא יבטל את הע"ז של אבן ומתכת? ענה להם- אם הוא יעשה כך, יאמרו שזו הוכחה לאמיתות השמש והירח, שלא ניזוקו. אך טעם זה שייך רק בזמן רגיל, מה שאין כן בזמן קריעת הים שנפרע הקב"ה מכל האלוהות במצרים- ובכך ביטל את הע"ז שלהם

15 - שמות יד, כה

16 - 'ויבקעו המים', כל מים שבעולם (מכילתא) - רש"י שמות יד, כא

17 - באותו הזמן התפרץ ההר 'סנטוריני' שנמצא ביוון "והתרסק" לים התיכון, שעלה על ארץ מצרים ושטף אותה

18 - שמות לו, ז

19 - 'והנשאם הביאו', א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו) והמלאכה היתה דים אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב - רש"י שמות לה, כז

20 - מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים. ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם - רש"י שמות כו, טו

21 - שמות ט, כה

22 - אף אני עשיתי כן ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו' והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם - רש"י שמות יט, ד

23 - יומא כו.

24 - ושמלות- שהיו חביבים מהכל

25 - שעל הפסוק 'עגל מסכה' תירגם אונקלוס 'עגל מתכא', שנעשה מזהב וכסף

לעדוך בדק בית משמעותי

/ הרב אריה מאיר, בית המדרש "פתחי עולם"*

היכולת שלנו לבקר את עצמנו אינה מעידה על חולשה אלא על עוצמה פנימית. ראוי לנו לקחת ברצינות את הביקורת העולה כלפינו בשל התנהלותנו בקורונה, ולערוך בדק בית פנימי משמעותי. מאמר זה עוסק בביקורת. יהיו שיאמרו שאין בביקורת זו חידוש מצד תוכנה, והיא כבר נשמעה רבות בתקשורת הכללית. אולם, עד עתה היא נשמעה בעיקר מבחוץ, ולא מתוך הקהילה, כביקורת פנימית בונה. דומני שנצא נפסדים אם הביקורת תגיע רק מבחוץ, רק מה'אחר' שלנו, שאוטומטית אנו אוטמים אוזניים מלשמוע. קולי הוא קולם של רבים מחברי וידידי החשים כמוני אי נוחות למול ההתנהלות הציבורית בעת הזו. מטרת דברי להלן כאן אינה חלילה קטרוג על ציבור היראים, אלא תרומה להתפתחות של חברה תורנית איכותית. אני משוכנע שפעולת הביקורת, "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה", היא שאיפתה של חברה שרוצה לעשות את רצון ה' וללכת בדרכיו. אחרי הכל, אם לא נדע לבחון את דרכינו ולתקן את אורחותינו, איך נוכל לשוב אל ה' במקרה שטעינו? מטרתי כאן אינה אפוא להצביע על פגמינו, אלא לבחון את יכולתנו לשנות את דרכנו. אני מבקש לעשות זאת מדאגה לטוב שבנו; מתוך אמון עמוק שהטוב הזה קיים ושעלינו לטפחו. חשוב אפוא להבהיר זאת: איני בא לקבול על הרעה, אלא לנסות ולהוסיף אור. הייתי השבוע באחד המקומות שבהם מתנהגים כאילו אין קורונה בעולם כלל. למרות הכעס שלי על התנהגותם ועל אף הוויכוח הנוקב שלי אתם בנושא זה, הרגשתי הזדהות ושייכות אל המקום. המקום שלי הוא בבתי הכנסת ובבתי המדרש, בין אם הם שומרים על מגבלות הקורונה ובין אם לאו. עם זאת, המצב הנוכחי אינו מניח לי להבליג. עלינו לחשוב יחד איך לתקן את דרכינו.

הניתן להצדיק את התנהלותנו בימים אלו? בשלב זה כבר ברור לכולנו כי הציבור החרדי אינו משתף פעולה ברמה הנדרשת עם ההנחיות הרשמיות למניעת התפשטות הקורונה. כמובן, יש חלקים בציבור שאמירה זו נכונה לגביהם במיוחד ואף משקפת את המדיניות הרשמית שלהם, ואחרים שאמירה זו נכונה לגביהם רק למחצה, לשליש ולרביע. כך או כך, לא ניתן להפנות אצבע מאשימה אל פלח מסוים בציבור ולתלות את הקלקלה בו בלבד. כל חלקי הציבור החרדי לוקים במידה זו או אחרת בזלזול בהנחיות, ברמה המסכנת את עצמם ואת כלל המדינה. בציבור הליטאי שאני משתייך אליו נפתחו בתי הכנסת, תלמודי התורה, הכוללים והישיבות ברובם, וכך גם בחלקים מהציבור הספרדי. זאת בעוד המדינה עדיין בסגר, במאמץ למנוע את התפשטות הנגיף. כמובן, קיימות הצדקות רבות למצב הזה: החשיבות הבלתי ניתנת לערעור של החיים הקהילתיים והקושי בהשבתתם ולו לתקופה, הנשירה בעולם הישיבות, חשיבות לימודם של תינוקות של בית רבן, החיוניות של לימוד התורה ועוד. ברם, בעיני רבים הנמנים על הציבור התורני, אין בטעמים אלו כדי להצדיק את ההתנהלות הבעייתית על כל היקפה. האם הליכה בלי מסכה גם היא חלק מהמצוה? האם כה קשה להתפלל ברחבה ליד בית הכנסת - כפי שאכן עושים במקומות רבים, שלצערנו עדיין במיעוט? האם לא ניתן לפתוח את החדרים תוך הקפדה, אפילו מינימלית, על נהלי בטיחות - מה שלא נעשה ברוב המקומות? כמו כן, הנגע של 'הכחשת הקורונה' פושה בקרב הציבור, בעוד אנו עדים לקרבנותיה - אנשים מן הקהילה, אשר מותם יכול היה להימנע לו הקפידו בסביבתם על ההנחיות. עוד לא שמעתי הסבר המניח את הדעת להתנהלות זו. כללו של דבר, גם אם יש היגיון רב בכל ההצדקות, וגם אם נניח כי יש בכולן מידה של אמת, אני חש כי דבר חשוב ביותר נפגע כאן, וכנגדו לא יועילו כל תירוצים - התדמית המוסרית שלנו, הן בעיני עצמנו והן בעיני אחרים.

החוזקה של הציבור החרדי היתה ועודנה העליונות המוסרית שלו. שמירת התורה ללא פשרות אכן הניבה ציבור מוסרי להפליא, המצליח להצדיק באורח החיים שלו את מחיר ההתבדלות: הטענות הקשות כלפיו מצד החברה הכללית על שירות בצבא, אי נשיאה בנטל הכלכלי ועוד. בסופו של דבר, הציבור החרדי מצמיח גידולים לתפארת: אנשים בעלי יראת שמים, מידות טובות, שמורים מזוהמת העולם, חיים במשפחתיות מבורכת, מה ניתן לאחל טוב מזה? אילן במה אברכך...

ההצלחה של הציבור שלנו לגדל דור המשך נאמן למסורת בית אבא יושבת על החוסן המוסרי שלו. חונכנו שאנו חברת העלית המשמרת

את ערכי ישראל סבא בלי פשרות; אנו חיים בעולם כפי שהקב"ה רוצה, ותמיד שואפים להיות טובים יותר. מי שגדל על מסורת כזו, צריך סיבה טובה מאוד לעזוב אותה. גם אם יש לו טענות רבות כלפי המערכת, התחושה הבסיסית שלו היא שהחרדיות היא אורח חיים מוסרי לעילא, והפגמים שבה הם תופעות לוואי שניות במעלה. האמנו כי הערכים של הציבור התורני הם ערכי היהדות, והם מכוונים אותנו להיות האנשים הטובים ביותר. תחושה זו היתה חזקה עד כדי כך, שהיה קושי מאוד גדול להפריד בין היותנו שומרי מצוות ודתיים, או אפילו יהודים, לבין היותנו חרדים. החרדיות מסגרה את הגדרת הזהות שלנו. גם כלפי חוץ היתה המוסריות של הציבור החרדי לדוגמא, והיא סחפה אנשים להצטרף אליו, או לנהל את חייהם בהשראתו. תנועת התשובה והנטיה של הציבור החרד"לי אל החרדיות הוכיחו כי אנו משמשים מגדלור לרבים. עניין זה היה גם תמיד חלק מהתעמולה החרדית; העובדה שאין תחנת משטרה בבני ברק הועלתה תדיר על נס, בהשוואה לפשיעה הגואה בקרב הציבור הישראלי, ובעיקר בהשוואה למצב הנוער החילוני. אני זוכר מילדותי כמה קריקטורות של יוני גרשטיין, בעל תשובה בעצמו, שביטאו רעיון זה בצורה שנונה.

לא מדובר רק בעניין של תדמית, כפי שיאמרו אולי מקטרגיו של הציבור, אלא באמת לאמתה. הציבור החרדי מצליח לקיים את ערכי התורה ברמה הגבוהה ביותר, ויש לכך תוצאות מבורכות. לפיכך, גם אם היתה לנו ביקורת על תופעות שליליות כמו אפליה עדתית, הבנו כי עלינו לבדוק איך יתכן שחברה כה מוסרית תלקה בפגמים מעין אלו, ולנסות ולתקן את הדברים מבפנים. עם זאת, שום הכרה בפגמים לא שכנעה אותנו שעזיבת החברה החרדית היא פתרון, ולמרות כל הקשיים הרגשנו צורך פנימי עמוק להגן על החרדיות מפני המתריסים נגדה. אצל הציבור התורני האיכותי, מה שהכריע בעד ההשתייכות לחרדיות היה החוזקה המוסרית שלה. חוזקה זו תרמה לחוסן הפנימי של החרדיות הרבה יותר מתחושת הקהילתיות והלכידות. בסופו של דבר, כשאני הולך ברחוב אני מייצג זהות, שגם אם מחפשים בה כל העת את הפגמים, המעלות שלה בולטות לעין: מידות תרומיות, עדינות, יושרה וזהירות מגזל, אוריינות ושליטה רחבה במקורות. זכור לי שילד חילוני ניסה לתפוס אותי כביכול בהתנהגות לא מנומסת, והוא הפליט לעברי בציניות: "עושים מצוות, מעשים טובים, אה?" היה ברור לי שאלו משפטים שהוא שמע בבית הוריו, ועם כל הלעג, הם מעידים על כך שאנו מצטיירים חברה מוסרית, זהירה במצוות, מצטיינת במעשים טובים ובעזרה לזולת. הקנטרנות שהופנתה כלפינו נתפסה בתור מאמץ לסדוק תדמית זו ולהציגה מזויפת מבפנים. אך אני באמת סבור שבבסיס אין כאן זיוף - חיים שהתורה והמצוות הן מרכזם מולידים בהכרח התנהגות מתוקנת יותר.

לרוע המזל, תדמית מוסרית זו הולכת ונסדקת עם השנים, מסיבות שונות. התרחבות השוליים החרדיים, האידאל של איכות חיים שחדר אלינו, המאבקים הפנימיים, המודרניזציה; כל אלו סדקו את התדמית המוסרית של החברה כלפי חוץ, ואני מתרשם שגם כלפי פנים. לשיאו של שבר זה הגענו בתקופת הקורונה. תמיד השתבחנו בהיותה של חברתנו חרדה לשלום אנשיה, ומנהלת את החיים בתבונה ובאחריות לפי ערכי התורה, חברה שבשעת חירום מגלה סולידריות גם כלפי ציבורים אחרים. כעת מתברר, כך לפחות אומרים מתנגדינו, שזוהי חברה שאפילו לעצמה אינה דואגת. במקרה הטוב דואג כל תת-מגזר רק לעצמו. במקרה הרע אפילו לעצמו הוא אינו דואג: הוא מפגין זלזול בחיי זקניו ובו זמנית מאשים את המשטרה ואת המדינה. כך, טענות ותיקות כלפי הציבור החרדי קיבלו עתה חיזוק מפתיע. כשטענו כנגדנו על שאיננו משרתים בצבא ואיננו נוטלים אחריות כלפי המדינה, טענו בתגובה שאנו מגנים על המדינה בדרכנו שלנו. אך הנה התברר לכאורה שבאמת איננו לוקחים אחריות ברגעים קריטיים, וגם אם כן, עושים זאת בהן ולאו. אמרו לנו שאנו חברה שאינה נושאת בנטל הכלכלי, ואנו טענו שיש לנו ערכי הסתפקות במועט. והנה נקלענו לסגר המרסק את הכלכלה כדי לעצור את המגפה, העסקים מתמוטטים, אנשים מגיעים לפת לחם ונופלים לחובות ענק - אבל הטישים ההמוניים ושמחות בית השואבה נמשכים למרות הכל.

האם אחרי התנהלות שכזו עדיין נוכל לראות את עצמנו חברה מוסרית ואחראית? לצערי טרם הצלחתי לקבל תשובה הולמת. ישנם המוני יחידים המקפידים על ההנחיות, אך האווירה הציבורית משדרת רוח אחרת. ההסברים להתנהלות זו אינם מספקים, והסיבות הניתנות לה אינן מצדיקות את ההפקרות. אני חושש שלהתנהלות הזו יהיו השלכות לטווח הארוך, לא רק ברמה הכלל ישראלית והמדינית-פוליטית, אלא גם בתוכנו פנימה. האם נוכל עוד לתת דין וחשבון מוסרי להתנהלות שלנו? האם נוכל להעניק תשובה פנימית מוחצת לביקורת על חוסר ההתחשבות שלנו? האם נוכל לראות עוד בעצמנו חברת מופת? האם נוכל להתבסס על ההצלחה החינוכית, בהתעלם מכל השאלות הצפות בחלל? מעבר לכך, השאלה שבאמת מטרידה אותי היא, האם יהיה בידינו לחנך את ילדינו באותו אופן שחינכונו הורינו? האם נוכל לומר לדור הבא שאנו הציבור המוסרי ביותר, שבראש מעייניו העזרה לאחר והדאגה לזולת? נדמה שכיום אנו מסתפקים בהוכחת 'כיפה וציצית' כדי להצדיק את עליונותנו המוסרית. אנו כל כך טובים ומופלאים, עד שאיננו צריכים עוד להתחשב באחר, שאיננו נמנה על אנ"ש. אדרבה, הזולת אמור להתחשב בנו, ולהעניק לנו יחס מיוחד בשל עליונותנו עליו. האם זהו חינוך מוסרי? האם היותנו יראי ה' מאפשרת לנו להתעלם מכל זה? יש תחושה שכאשר הדברים מגיעים להתנהלות ציבורית, אנו מסוגלים לשכוח את המידות הטובות שבנו, ובשם התורה והמצוה לנהוג באופן לא ראוי. כאמור, היכולת שלנו לבקר את עצמנו אינה מעידה על חולשה ועל תחושת נחיתות ביחס לחילונים. איני סבור שכל ביקורת פנימית היא התחסדות בעיני המבקר הזר. אדרבה, ביקורת פנימית מעידה על חוסן אמתי, ומגלה שאיננו כה חלשים עד שעלינו להצדיק את התנהלותנו בכוח. עלינו להיות חברה היודעת שיש בה טוב יסודי ומאמינה בדרכה, אבל מסוגלת גם להיענות לדרישת תיקון. שעת משבר זו היא אכן הזדמנות לתיקון. מה עלינו לתקן?

אנו נדרשים לענווה. אינני מתכוון לנמיכות רוח ולכפיפות קומה בפני אחרים, אלא לתובנה בוגרת הקשורה לאופן העמידה שלנו מול ה', לדרך שבה אנו מתהלכים בעולם ועובדים את הקב"ה. הכשל מתחיל בתחושה שבזכות שמירת המצוות מגיעות לנו זכויות יתר, בתחושה ש"אנחנו", החרדים, הננו "עם ישראל", ו"הם", כל מי שאינו חלק מאתנו, הם "גויים" שנועדו לשרת אותנו. לתפיסה זו אכן יש אחיזה רחבה בציבור, ולכן תמיד כשעולה ביקורת כלפינו מבחוץ, אנחנו מיד זועקים "אנטישמיות", כגמל שאינו רואה את דבשתו. מסבירני החרדיות יודעים לומר שהביקורת על החברה החרדית שורשה בכך שהחילונים אינם מכירים בתרומתנו לקיום העולם.

ובכן, אותי לימדו שזכות מקבלים ולא לוקחים בכח. נראה שהציבור שלנו שכח זאת. אנו מרגישים ש"מגיע לנו". הטוב שלנו, שבמקורו נבע מתחושת המחויבות המוסרית העמוקה שלנו, הפך להיות מכשיר לתבוע לנו זכויות, ולא חובה ואחריות שאנו רואים לעצמנו.

מעבר לכך שתפיסה זו מובילה אותנו אל מבוי סתום מבחינה חברתית, היא מנוגדת עמוקות לרוח התורה. לפני כניסת ישראל לארץ עומד משה ומזהיר את ישראל: "לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם, כי ברשעת הגויים האלה ה' אלוהיך מורישם מפניך ולמען הקים את השבועה אשר נשבע לאבותיך." הוא מתרה בנו שלא נשכח: העובדה שאנו בני ברית איננה מקנה לנו זכויות יתר. אדרבה, זהו מבחן מתמיד עבורנו. עמידה של אמונה כוללת בתוכה ענווה, וכדברי רבי יוחנן במסכת אבות: "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת." הגאווה, גם אם היא חברתית ויש לה סיבות טובות, היא המרחיקה הגדולה מהקב"ה, עד ש"אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, שנאמר אל תבואני רגל גאוה." שמעתי מהרב יצחק גינצבורג - תקוותי שאני מדייק בדבריו - כי כאשר עוסקים בדיאלוג עם יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, צריך לזכור וגם לומר כי גם אני וגם אתה, גם הדתי וגם החילוני, רחוקים מה', אם כי לנו יש כלים המסייעים לנו להתקרב אליו. ענווה שאני מדבר עליה כוללת את ההבנה שאיננו מגזר בעל זכויות. אנו יהודים הנאמנים לקב"ה ולתורתו, ואנו רוצים את האפשרות לקיים את אורח החיים הזה במדינה היהודית. אין זה אומר שאיננו צריכים לטפח תחושת אמונה בצדקת דרכנו. אדרבה, זו צריכה להיות גאוותנו במובן הבריא של המילה, כלומר שלא להתמלא רגשי נחיתות למול ה"פריץ" - אלו שבידם כל מה שנוצץ וחזק בעולם הזה. אולם אני סבור שביטחון זה מתאפשר דווקא מהיכולת לבקר את עצמנו ולתקן את הטעון תיקון. חברה מתגוננת, שאינה מסוגלת לקבל ביקורת, ושזקוקה לטפוח לעצמה על השכם ללא הרף, אינה חברה הבטוחה בדרכה. איננו צריכים להראות כל העת את 'הפירות הבאושים של הציבור החילוני' כדי להצדיק את דרכינו. אנו מאמינים בתורה ובדרכה, ומשוכנעים כי היא מובילה אותנו לחיים טובים ונכונים יותר. לשם כך עלינו להיות פתוחים בכנות לשמוע דברי ביקורת. הענווה שאני מדבר עליה כוללת את ההבנה שאיננו מגזר בעל זכויות. אנו יהודים הנאמנים לקב"ה ולתורתו, ואנו רוצים את האפשרות לקיים את אורח החיים הזה במדינה היהודית. זוהי הדרישה הצודקת, אך גם הצנועה, שעמדה בבסיס המפגש של החזון אי"ש עם בן גוריון. הוא לא דיבר שם על תקציבים שמנים והקצאות פוליטיות. הוא ביקש את האפשרות להניח במסגרת המדינה מקום לחיים של תורה. להבנתי, זהו המהלך שהחל בו הרב שטיינמן. בבמות רבות הוא פשוט זעק את הזעקה הזו: להיות יהודי נאמן לה'. בלי חזה נפוח, בלי תחושת אני ואפסי עוד, שלצערי נשמעת בעת הזאת מטובי הלבלרים. מי יתן ותהיה מגמה זו תחילתו של תיקון.

*פורסם בשבועון האינטרנטי "צריך עיון".

סיפור לשבת

חלומות שלא שווא דיברו

ר' נפתלי חנא'לעס פסע דומם בין המצבות הישנות בבית העלמין העתיק בקרקא, עד שעמדו רגליו ליד ציונו הקדוש של רבי יואל סירקיש, הידוע בכינויו 'הב"ח', על שם ספרו 'בית חדש'.

עיניו חלפו על פני השורות החרוטות על המצבה, ומשם עברו אל הקבר הניצב בסמוך, כשלפתע התרוממו גבותיו בפליאה: 'מה פשר המילים הכתובות עליו 'פה נטמן הבחור יוסל'ה'? מה טיבו של יוסל'ה זה? ובמה זכה להיקבר ליד קברו של הב"ח, מגדולי פוסקי הדורות?' את שאלתו הביע בקול באוזני היהודים המקומיים, והללו השיבו לו כדברים האלה: "רצונך לעמוד על פשרם של דברים? עיין נא בפנקס העתיק של ה'חברא קדישא' דקרקא". אחוז סקרנות עלעל ר' נפתלי בין דפיו המצהיבים מיושן של הפנקס, ונחשף לסיפור נורא הוד, המעיד על גדולתו וענוותנותו העצומים של מורנו רבי יואל סירקיש.

נער צעיר וממולח היה יוסל'ה, קשרי מסחר ענפים היו לו עם סוחריה הגויים של קרקא הגליצאית, ולעיתים מזומנות היה נפגש עמם לצורכי מסחר. יוסל'ה ראה ברכה מרובה בעסקיו, אך הנוכרים, עמם בא במגע, לא ראו בעין יפה את הצלחותיו המסחררות. ה"ראש היהודי", כתמיד, עורר קנאה עזה בליבם. קנאתם העצומה הביאה אותם לידי החלטה להגותו מן המסילה, אך יוסל'ה לא העלה על קצה דעתו אילו מחשבות זדון נרקמות בלב עמיתיו למסחר נגדו, לפיכך לא נקט אמצעי זהירות. ביום בהיר פשטה השמועה בקרקא: יוסל'ה, הסוחר הצעיר, נמצא הרוג, ולא נודע מי הרגו – – –

מנהג הימים ההם היה, שכאשר נמצא אדם הרוג, ולרוצחים לא נותרו עקבות' היו מניחים בידו, בעת הקבורה, סכין קטנה ואומרים: 'עקבות רוצחיך לא נודעו – נקום בעצמך נקמתך מהם'. כך עשו גם בעת קבורת הנער; וראה זה פלא, לא חלף

המשך בעמוד הבא...

זמן רב, וכמה מסוחרי קרקא הגויים החלו מתים בזה אחר זה, ללא הסבר טבעי. אך המאורעות לא הסתיימו בכך, קטל המוני החל פושט בקרב גויי קרקא, כשאיש אינו יודע מה גורם לקציר הדמים. ישבו ראשי העיר לאספת חרום, בניסיון לשים אצבע על התופעה המתמיהה. בין היושבים באספה נכח יהודי מומר, שהפנה עורף לעמו, הלה קם והכריז: "יודע אני מהיכן באה הצרה הזאת. כלום אינכם שמים לב שבקרב היהודים לא מת אפילו אדם אחד? דעו לכם, כי היהודים מסרו סכין בידו של יוסל'ה בעת קבורתו, והורו לו להתנקם בגויים!" כששמעו חבריו את דבריו, החליטו פה אחד, שכאשר רק יאיר הבוקר, ויתברר כי נכונים הדברים – לא יוותר בקרקא יהודי אחד בחיים – – – שעת לילה מאוחרת. בביתו יושב רבי יואל סירקיש והוגה בתורה. לפתע מתנמנם הוא על גבי הספר, ובחלומו רואה הוא את אביו המנוח אומר לו: "חוש מהר, חפור בקברו של יוסל'ה ההרוג, והוצא את הסכין משם!" הקיץ הב"ח משנתו ותמה על פשר החלום, אך אמר: 'דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין', וחזר אל לימודו. אך כעבור זמן חטפתו שוב שינה, ובחלומו מופיע אביו בשנית ונזעק: "מדוע מתמהמה הנך? מהר לקיים את דברי; בסכנת נפשות עסקינן!" גם הפעם ביטל הב"ח את החלום. ברם, בפעם השלישית נגלה אביו אליו בחלום נרעש כולו: "בני! בהתרשלותך מסכן אתה את הכלל!" הרהר הב"ח: 'הלא דבר הוא!' ושלח שליח אל אנשי ה'חברא קדישא' לאמור: "מהרו והוציאו את הסכין מקברו של הנער!" הזדרזו הללו, הגיעו אל מקום הקבר והחלו לחפור, אך כאשר ניסו לחלץ משם את הסכין – לא הצליחו בשום אופן. סיפרו זאת לרבי יואל, קרא למספר תלמידי חכמים, הורה להם למהר אל הקבר, לגזור על הנער להניח את הסכין מידו – והם ילמדו משניות לטובת נשמתו. אך גם עצה זו לא הועילה, הסכין נותרה אחוזה בידו, אחיזת צבת – – – ראה הב"ח שהשחר עומד להפציע, לבש את מעילו ויצא בעצמו לעבר בית העלמין, נעמד ליד הקבר, שעון על מקלו, ולחש מספר מילים. באותו רגע הצליחו אנשי ה'חברא' לשחרר את הסכין מיד הנפטר. עם שחר יצאה משלחת הגויים לעבר הקבר, החלו חופרים במרץ, אך העלו חרס, שום סכין לא נמצאה בו! "מדוע הולכת אותנו שולל" נזעקו בחרון על המומר, ואף הענישוהו בחומרה. כשהגיעה שעתו של הב"ח להסתלק מן העולם, נדהמו הסובבים אותו לשמוע מפיו את הבקשה: "חפץ אני שתקברוני סמוך לקברו של יוסל'ה!" כשהבחין במבטי הפליאה שבעיניהם, גילה להם סוד ישן: "הזוכרים אתם את שארע לאחר מותו של יוסל'ה? דעו, כי כשהגעתי אל קברו, ובקשתי ממנו להניח את הסכין מידו, השיב לי: 'עתה, שהרב וכל בני קהילת קרקא זקוקים לי, מבקש אני בתמורה דבר-מה. הבטחתי ליוסל'ה, כי לאחר מלאות ימי איטמן לידו, ורק אז ניאות למלא בקשתי". ואכן לאחר הסתלקות הב"ח, טמנוהו בכבוד גדול, ליד קברו של 'יוסל'ה הבחור'.

(את המעשה סיפר רבי שמואל הורביץ, ששמעו מפי רבי נפתלי חנא'לעס)

שביבים / שאול שיף

הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל

מייסד תנועת המוסר - בעל 'אור ישראל'

הגה"צ רבי ישראל ליפקין בעל אור ישראל מווילנא הנקרא ר' ישראל סלנטר זי"ע נולד בו' מרחשון בשנת תק"ע בעיר זאגער לאביו הגה"צ רבי זאב וואלף ליפקין אב"ד גאלדינגן בעיר טלז. בהיותו בן שלושים מונה לכהן כראש ישיבה בווילנה. לאחר תקופה קצרה יסד בית מדרש, בו למדו קבוצות קבוצות בספרי מוסר שונים, "מסילת ישרים", "חובת הלבבות", "תיקון מדת הנפש" ועוד. רבי ישראל השמיע שיעוריו המוסריים מדי יום ביומו, ונהרו אליו מאות בחורים, גדולי תורה ויראה. ביתו נעשה מרכז ללימוד יראת שמים ואהבת הבריות, טוהר המידות וכבוד הזולת. הזהיר ושקד על ניהול משא ומתן באמונה, על לימוד מקצוע ועל מדות ומשקלות של צדק. בגלל מעשה שהיה עזב את ווילנה ויצא לגור לקובנה אף שם הרביץ תורה ברבים במשך תשע שנים רצופות. עקב מחלה נסע לגרמניה לדרוש ברופאים וישב שם כמה שנים. כשהוטב לו נסע לממל על הים הבאלטי, ושם הוציא לאור שתים עשרה חוברות בשם "תבונה" אוסף הלכות ומאמרי מוסר מכמה גדולי התורה. בימיו האחרונים התגורר בפאריז ופעל שם רבות לחיזוקה של היהדות. בדרכו מפאריז לקובנה התעכב בקניגסברג. ויגוע ונאסף אל עמיו והוא בן שבעים ושלש שנה. תלמידיו הוציאו לאור דברי תורתו ומאמריו בשם "אור ישראל".

מדוע עמד לראות אם יש ג' כוכבים בסתם יום חול?

מקורביו של רבי ישראל ליפקין (בעל אור ישראל מווילנא, הנקרא ר' ישראל סלנטר), ראו אותו פעם בעת בין-השמשות, כשהוא עומד בחוץ ומנסה לכוון את הזמן של צאת-הכוכבים, לראות אם כבר יצאו שלושת הכוכבים המסמנים את תחילתו של הלילה. לא היה זה מוצאי שבת - שהיה צורך לדעת אם כבר יצאה השבת, זה גם לא היה יום של צום - בו יש לדעת מתי אפשר לאכול, אלא היה זה יום חול רגיל ופשוט. מקורביו של רבי ישראל לא ראו אותו מעולם

בסיטואציה כזו, לעמוד ולבדוק ברקיע מתי הוא הזמן המדויק של צאת הכוכבים, ואחד מהאנשים הקרובים יותר אליו אזר אומץ והרשה לעצמו לשאול אותו: ילמדנו רבינו, מה העניין, לָמָה ולשם מה עומד הרב ומנסה לכוון את הזמן של סיום היום, 'לא חודש ולא שבת היום', ומה הנפקא-מינה אם הלילה נכנס עכשיו או עוד חמישה רגעים? נענה רבי ישראל לשאלתו וכך השיב לו: דע לך, כי בתקופה האחרונה הרגשתי חולשה עצומה בכל גופי, חולשה שלא ידעתי מה טיבה. פניתי אפוא אל רופא מומחה, פרופסור, וביקשתי הימנו שיבדוק ממה נובעת החולשה. הוא בדק את גופי ושאל מספר שאלות, עד שפסק את פסוקו, כי החולשה נגרמה מכך שאני מרכז את מוחי בריכוז מופלג ואני מאמץ את גופי ללמוד בעיון ובהתמדה. למאמץ הזה מחיר בדמות החולשה הזאת. ובכן, לאור זאת קבע הרופא שעל מנת להירפא מן החולשה, אני חייב להימנע שלושה ימים רצופים מללמוד. כמובן שנשמעתי להוראה הזאת של הרופא, כי הרי התורה מצווה אותנו 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', יש לי כעת מצוה וחיוב של ונשמרתם. התורה היא זו שהזהירה שחייבים לציית לרופא, ואם קבע הרופא שלא ללמוד שלושה ימים, יש לי כאן מצוה מן התורה שלא ללמוד שלושה ימים. והיום הוא היום השלישי, ואני כבר רוצה להתחיל ללמוד, שאסור לי לבטל רגע מלימוד התורה, ולכן ברגע שמותר לי ללמוד אני חייב ללמוד. אני חייב להיזהר שלא לתת רגע מיותר לכאן ולא רגע מיותר לכאן, לכן אני רוצה לראות במדויק מתי הרגע של צאת הכוכבים, כדי לדעת מתי מסתיימת המצוה של 'ונשמרתם' ומתי מתחילה המצוה של לימוד התורה, כי אני לא רוצה להפסיד אפילו רגע. (מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מה צריך החזן לכוון בתפילתו

בבית הכנסת בו נהג להתפלל הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצ"ל, מינו חזן חדש, בא החזן אל הר"י מסלנט ושאלו: מה הן הכוונות שעלי לכוון בעת התפילה? השיב לו הרב: בראש ובראשונה עליך ללמוד היטב את ניגוני כל התפילות. הבעת פליאה הסתמנה על פני החזן: הן הוא שאל על כוונות עמוקות ולא על ניגונים? המשיך רבי ישראל בהבחינו במבע פניו של האיש, אכן, ניגוני התפילות חייבים להיות שגורים כראוי בפיך, זאת כדי שתעשה את מלאכתך נאמנה, ואם לא תעשה כן ולא תהא בקי בכל הניגונים נמצא שתקבל שכר על מלאכה שלא עשית כראוי, ובזאת הנך גוזל את המתפללים, אשר משלמים לך במיטב כספם תמורת מלאכתך, כלום אין זו אונאת ממון?

מי שנעשה לו נס

אל חדרו של מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א נכנס אברך צעיר כשהוא שעון על מקלו. משניגש אל מרן שליט"א סיפר כך: לפני מספר שבועות הוכשתי על ידי נחש צפע אימתני, מה שגרם לי לפציעה חמורה. שכבתי בבית החולים בטיפול נמרץ במצב קשה, ובחסדי שמים מצבי השתפר פלאים עד שהבראתי כמעט לחלוטין. כעת, הוסיף ואמר, לאחר שנעשה עמו נס כה גדול, מרגיש הוא צורך להודות להקב"ה על החסד שעשה עמו שניצל ממות לחיים, ומאחר וכתב במשנה ברורה (סי' רי"ח ס"ק ל"ב) שמי שנעשה לו נס יעשה דבר לתיקון צרכי העיר, מבקש הוא לשאול מה יעשה לצורך העיר כדי להביע את תודתו על הנס? שאל מרן שליט"א את האברך היכן הוא מתגורר, והוא נקב בשם הישוב בו הוא גר. שאלו מרן שליט"א האם יש ישיבה באותו ישוב, והאברך השיב בחיוב. "אם כן", נענה מרן ואמר, "תתרום לישיבה שנמצאת במקום שאתה גר, ובכך יהיה לך גם החזקת תורה וגם תיקון צרכי העיר" [כמו שכתב שם המשנ"ב "מי שנעשה לו נס יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה ויאמר הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש"].

[התפרסם ב'טליושר' 6881* - קו התוכן של ארגון 'ארחות יושר']

סמק"ד / יעקב א. לוסטיגמן

את המעשה הבא סיפר לנו הרה"ח רבי נח גולדברג, ששמע אותו הן מפיו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'ברכת משה' מלעלוב זיע"א, והן מפיו של החסיד הלעלובאי הישיש רבי שמואל אהרן ובר (שזורי) זצ"ל, אשר היה נוכח בשעת מעשה אצל מורו ורבו הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב, ושמע זאת מפה קדשו, בשנת תרע"ח לפני 103 שנים. היה זה כשנפטר הגה"ח רבי יהודה לייב דייטש, שהיה מתלמידיו המובהקים של רבי דוד צבי שלמה מלעלוב, שתושבי ירושלים נהגו לכנותו בחיבה ר' דוד'ל. מילותיו האחרונות של רבי יהודה לייב היו בקשה שביקש מבנו רבי מתתיהו דייטש זצ"ל, שיזכיר אותו לאחר פטירתו אצל מורו ורבו רבי דוד'ל, כדי שיעלה זכרונו לטובה ויזכה לבוא אל מקום מנוחתו בגן עדן בשלום ובמהרה. כך סיפר רבי מתתיהו עצמו לרבי שמואל אהרן ובר.

פטירתו של רבי יהודה לייב היתה בערב שבת קודש, ובאותו היום יצאה ההלוויה מביתו שבבתי אונגרין, להר הזיתים. במוצאי השבת שלמחרת, הסב רבי דוד'ל לסעודת מלווה מלכה יחד עם חסידיו, ובאותה סעודה היה נוכח גם רבי שמואל אהרן, שסיפר לאחר מכן את אשר שמעו אוזניו. לאחר שהסתיימה הסעודה ושרו את הזמירות כולן, לפני שנטל הרבי את ידיו במים אחרונים, הוא החל לספר את הסיפור הבא: מעשה בשני חסידים של הרבי מלובלין, החוזה הקדוש, שנסעו פעם לראש השנה בלובלין, ובהיותם על אם הדרך אזל כספם ולא היתה בידם אפילו פרוטה לצורך מימון המשך הוצאות הדרך, וגם לא כדי להתקיים במקום אליו נקלעו. ניסו לטכס עצה כיצד יוכלו להתקדם מכאן הלאה ולהגיע אל הרבי לראש השנה, ולבסוף החליטו שאחד מהם יתחפש לרבי, חברו ישמש כגבאי של הרבי, וכך הם יברכו יהודים ויקבלו מתת הגונה שתאפשר להם להמשיך בדרכם.

הלכו והתקרבו לבית אכסניה של יהודי אחד, המתין ה'רבי' בחוץ בעוד ה'גבאי' נכנס פנימה ומספר בהתרגשות מעושה לבעל האכסניה שהנה עומד להיכנס לכאן רבי גדול וחשוב, וכדאי שיכין לקראתו את המקום כראוי. אבל בעל האכסניה שהיה יהודי קשה יום לא מיהר להתלהב: "עזוב אותי מאדמו"רים", הוא אמר ל'גבאי' המאוכזב. "אני נשוי כבר למעלה מעשר שנים ואין לי ילדים. ביקשתי ברכה מכל אדמו"ר או רבי שרק עבר כאן באזור ואף אחת מהברכות הללו לא עזרה לי. אני כבר לא מאמין לאדמו"רים. אם אתם רוצים לקבל מאכל ומשתה, תשלמו בבקשה כמו כולם, או שפשוט תמשיכו הלאה לתחנה הבאה"... ה'גבאי' ניסה ללחוץ עליו: "ר' יהודי, תשמע, זה לא רבי כמו כולם, זה רבי הרבה יותר חשוב, כל היוצא מפיו קודש קודשים". אבל בעל האכסניה לא התרכך, והמשיך

להסביר שהוא כבר איבד אמון באדמו"רים. עד שלבסוף אמר: "אם הרבי שלך ייתן לי קמע, אני מוכן להכניס אותו בחינם...". לא היה להם ברירה אחרת. ה'גבאי' התחייב שהוא יוציא מהרבי 'קמע', והנה נכנס ה'רבי' ונאלץ להסכים לאותה עסקה. באותו הרגע השתנתה לחלוטין הגישה של בעל האכסניה. פתאום התרחב לבבו והוא מיהר להגיש להם מאכל ומשקה ביד רחבה, ולאחר שסיימו לאכול ולשתות כדבעי, אף הוסיף להם כמה רובלים במזומן כדי לממן את הוצאות הדרך. או אז התיישב ה'רבי' וכתב 'קמע סודי', אותו קיפל כמה וכמה פעמים והזהיר את האיש באלף אזהרות לבל יהין לפתוח את הקמע. כך יצאו השניים שמחים וטובי לב, המשיכו בדרכם לרבם בלובלין ועשו אצלו את ראש השנה בהתרוממות הרוח כיאה וכיאות לאש הקודש המלהטת בחצרו של הרבי מלובלין ומשפיעה על כל הבאים בצילו. לפקודת השנה, יצאו שני החסידים פעם נוספת כדי לשהות בצל רבם הגדול.

הפעם נזהרו מראש לבחור בדרך עוקפת, מפני שחששו להיקלע שוב לאותו הכפר שבו מתגורר היהודי חשוך הילדים. לא היה להם צל של ספק שאותו יהודי בוודאי לא נושע בזכות הקמע שנתנו לו, ולכן חששו שירגום אותם באבנים כאשר יראה אותם מתקרבים לביתו. כשהחלו לנצנץ זהרי חמה בבוקרו של ערב ראש השנה, ניצבו רגליהם של שני החסידים על מפתן בית מדרשו של החוזה מלובלין, לקראת אמירת סליחות 'זכור ברית', כנהוג. ומה עושה חסיד כשהוא מגיע לבית מדרשו של הרבי, דבר ראשון מפלס לו דרך בין ההמון הממלא את בית המדרש, ומתאמץ להתקרב כדי שיוכל לחזות בפניו המאירות של הרבי. רק הציצו השניים לעבר הרבי והנה חשכו עיניהם. בצמוד לרבי ניצב לא אחר מאשר אותו בעל אכסניה. "בוודאי בא האיש להלשין עלינו", אמרו זה לזה, "הוא בטח ניחש שנסענו לראש השנה בלובלין בשנה שעברה, ולכן בא גם השנה כדי להלשין עלינו באוזניו של הרבי". אבל החלחלה שאחזה בהם פינתה במהרה את מקומה להפתעה גדולה. מתוך הדברים וצורת הדיבור הם הבינו שהאיש מזמין את הרבי לשמש כסנדק לבנו שנולד לו במזל טוב!!! "כשהיה רבינו ה'ברכת משה' מספר את הסיפור, הוא אמר שלרגע הרגישו השניים כמו מחותנים בסיפור הזה, כי בזכותם באה לאיש הישועה." - מתאר רבי נח גולדברג - "אבל אז קרא להם החוזה מלובלין ואמר להם: 'זאת לא ה'עבודה' שלכם שהביאה לאיש את הישועה, אלא תפילותיהם של כל הצדיקים שבירכו אותו והתפללו עליו לאורך השנים'. "או אז הסביר הרבי מלובלין, כי מחיצה של ברזל מנעה מהתפילות של הצדיקים לעלות לפני כיסא הכבוד, בגלל גזרה שנגזרה על האיש, וכל התפילות הגיעו רק עד לאותה המחיצה ולא עברו אותה.

"בשלב זה ביקש הרבי לפתוח את הקמע שהעניק לו אותו 'רבי' בשנה שעברה, ומצא כי כתובה בה מילה בת ארבע אותיות בראשי תיבות - 'סקמ"ד'. 'מה הן ראשי התיבות שכתבת?' התבקש ה'רבי' להסביר. הוא התבייש לספר אבל לא היתה לו ברירה. הוא נאלץ לגלות כי האותיות הללו הן ראשי תיבות של פתגם בשפה הפולנית: 'סטארא קראוא מילקא דאווא'. משמעותו של הפתגם הזה היא: 'פרה זקנה נותנת חלב'... "הסביר הרבי מלובלין, שכאשר ראו בשמים את ה'קמע' הזה, התעורר שם צחוק גדול ומחמת אותו הצחוק נבקע סדק קטן במחיצת הברזל שמנעה מהאיש את ישועתו, ומשנפתח פתח קטן מיד השתחלו ועברו כל התפילות שהתפללו עליו הצדיקים קודם לכן, והגיעו לפני כיסא הכבוד, ומיד באה לו הישועה. "כשסיים רבי דוד צבי שלמה מלעלוב לספר את הסיפור הזה", תיאר רבי שמואל אהרן ובר באוזניו של רבי נח גולדברג יבלחט"א, "הסביר למה כיוונו דבריו. ""אתמול נפטר רבי יהודה לייב דייטש', אמר הרבי, 'הביאו אותו לפני בית דין של מעלה, ושאלו אותו למעשיו בעולם הזה, אצל מי למד ובצל מי הסתופף. רבי יהודה, כחסיד נאמן מיהר להשיב שהוא חסידו של הרבי מלעלוב, רבי דוד צבי שלמה... כששמעו זאת בשמים, פרצו בצחוק גדול', סיפר רבי דוד, 'הם אמרו: הגם דוד'ל באדמו"רים? אפילו הוא כבר נהיה רבי?... ""רבי יהודה לייב, שפיקח היה', השלים הרבי את סיפורו, 'ניצל את אותו הצחוק ומיהר להשתחל לגן עדן, משם כבר לא יכולים להוציא אותו וכך זכה להגיע במהרה למקום מנוחתו'. "דממה השתררה בבית המדרש הקטן", תיאר רבי שמואל אהרן את האירוע אחרי שנים רבות, "כולנו שתקנו והיינו המומים מהסיפור רב הרושם הזה. אבל הרבי שראה ניסה לטשטש את הרושם ומיהר להורות על הבאת ה'מים אחרונים' וברכת המזון...".

הזריזות לדבר מצוה

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"אבני שהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן" הנה אבנים יקרים הללו הוצרכו לנדבת המשכן לצורך בגדי כהן גדול, אבני השוהם לאפוד ואבני מילואים לחושן. ולא נכתבו כאן אלא בסוף הדברים הדרושים לנדבת המשכן הגם שבדרגת חשיבותן היו יתרים על כולן. ובטעם הדבר מבאר רבינו אור החיים הקדוש, בהקדם מה שכתוב (שמות לה, כז) והנשיאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלואים" ופירש רש"י שם, למה לא התנדבו למלאכת המשכן בתחילה, כמו שמצינו שהתנדבו בתחילה לחנוכת המזבח? אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו הציבור מה שהם רוצים, ואנחנו נשלים את מה שיחסר. כיון שהשלימו הציבור את כל הנדרש למלאכת המשכן, וכמו שכתוב "והמלאכה היתה דים" אמרו הנשיאים מה אנחנו נביא? הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים. ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות אחת משמם, שהרי כתוב (שם) "והנשיאם" חסר יו"ד. לכך התנדבו לחנוכת המזבח בתחילה, עכ"ל רש"י. ולכן סדר הכתוב את אבני השוהם ואבני המילואים אחרונים, כי הם למטה מכולם.

ובאמת יש כאן מקום להתבונן, שהרי הנשיאים היתה כוונתם לטובה, וכנ"ל שהם יביאו לנדבת המשכן את כל מה שיחסר לבניית המשכן. ושלא יהיה מצב שחלילה יחסר איזה דבר להשלמת המשכן וכליו.

שהרי כל אחד הביא לפי נדבת לבו, ואפשר והיו מביאים הרבה דברים כפולים, ולא ימנע שיחסר איזה דבר. בכל זאת ראתה התורה להחסיר אות אחת משמם להורות שלא עשו כהוגן, והפסידו את מעלת הזריזות לדבר מצוה. ואע"פ ששמצד מעלת האבנים היו בדרגה גבוהה? מ"מ מעלת הזריזות לדבר מצוה יתירה יותר, ולכן אבני השוהם ואבני המילואים לא נכתבו בתורה אלא בסוף הגם שחשובים הם מן הנדבות האחרות.

ומכאן חשיבות הזריזות לדבר מצוה, ולא לעשות חשבונות ולמצוא טעמים, למה ראוי להמתין בעשיית המצוה. אלא א"כ באמת יש ענין לקיים את המצוה מאוחר יותר, שאז יגיע זמן המצוה המדוייק יותר, או שאז יוכל לקיים את המצוה בשלימות הראויה. אך לכוין את האמת, האם באמת ראוי להמתין, או שזה עצת היצר הרע לדחות אותו מן המצוה, צריך שיקול דעת נכון ואמיתי בלא שום פניות זרות.

עוד מיישב האור החיים, על פי מה שאמרו (יומא סט.) שמותר ליהנות מבגדי כהונה, ואין בהן מעילה. נמצא שכלי המשכן קדושתן למעלה מבגדי כהונה ומועלין בהן. ולכן כתבה התורה את אבני השוהם ואבני המילואים לבסוף, כיון שקדושתן פחותה משאר הדברים, שלא היו מועלין בהן שהרי האבנים הללו היו מיועדים לבגדי הכהן הגדול.עוד מיישב האור החיים, ע"פ אומרם (יומא עה.) שהעננים היו מביאים את אבני השוהם ואבני המילואים. ונמצא שלא היתה בהבאתן טורח ויגיעת בשר ודם ולא חסרון כיס, אלא הגיעו מן השמים. על כן סידר את הבאתן לבסוף, אחר כל נדבות הציבור שהביאו מכיסן וע"י טורח. וזאת ללמדנו את החשיבות של הטרחה לדבר מצוה, שלפי גודל הטרחה לדבר מצוה, כן עתיד ה' לשלם לו שכרו בעולם הבא. וכמן כן גדולה וחשובה היא המצוה שיש בה חסרון כיס, ובפרט אם מזדרז הוא לדבר מצוה שיש בה חסרון כיס, ולא נותן ליצר הרע למנוע בעדו מן המצוה בגלל חסרון כיס. וכן הוא במצות תלמוד תורה, אין ה' משלם שכר תלמוד תורה לפי השגותיו בתורה, אלא לפי גודל הטרחה והמאמץ לעסוק בתורה ולהבין דבר ה'. ולכן לעתיד לבוא ה' לא יבוא לאדם בטענה, למה לא נעשית גדול וצדיק כמו פלוני, אלא למה לא השגת מה שיכלת אתה להשיג לפי הנתונים שהיו ברשותך.

השראת השכינה לפי הכנת האדם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" יש לשאול למה קרא לו הכתוב מקדש, ואחר כך קראו בשם משכן, כמו שכתוב "את תבנית המשכן"? ויש לבאר, כי "ועשו לי מקדש" היא עשה הכוללת את כל הזמנים, בין במדבר בין לאחר כניסתן לארץ ישראל לדורי דורות. ובני ישראל היו צריכים לעשות כן אפילו בהיותם בגלויות, אלא שה' אסר עליהם את כל המקומות מעת שנבנה בית המקדש, ולכן לא אמר "ועשו לי משכן" שיהיה נשמע שעל אותו זמן בלבד נאמרה מצוה זו. ואחר כן אמר "את תבנית המשכן" להורות שבעת היותם במדבר שאינו מקום לבניית בית המקדש, מכל מקום ראוי הוא לבניית המשכן. וזה שכתב הרמב"ם (פ"א מהלכות בית הבחירה) "מצות עשה לעשות בית לה', דכתיב ועשו לי מקדש" וטעמו הוא משום שינוי הלשון הוא. כלומר, של' מקדש מורה ובא על עשיית מקום המקודש, שזה ראוי להיות בכל דור ודור. ועתה בעוונות שחרב בית המקדש, מכל מקום יש לנו בית מקדש מעט, שזהו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ואמר "ועשו לי מקדש" כי משעה שעושים אותו לשמו יתברך, הגם שעדיין לא שרתה בו שכינה, יש לו דין מקדש וקדוש הוא.

ומסיים "ושכנתי בתוכם" יש לפרש, שזהו תשובת ה' למה שחשקה נפשם של בני ישראל, בראותם בהר סיני שהיה הקב"ה מוקף בדגלי המלאכים והוא אות בתוכם, ולכן ה' ג"כ חשק להיות כן בוכם. ולזה אמר להם ה', "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". כי ה' בוחן לבות ויודע באמת את עומק לבם הטהור של בני ישראל, שאכן חפצים הם שה' ישרה שכינתו בתוכם. וכשם שהם טרחו לעשות מקדש לשמי, כן אני באותה מידה אשכון בתוכם.

וידוע שעתה שאין בית המקדש קיים מכל מקום, יש לכל אחד ואחד מבני ישראל בית המקדש האישי שלו, ולכן דרשו חז"ל מהכתוב "ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד ואחד. ועל ידי עשיית המצוות אנחנו זוכים להשרות את השכינה בתוכנו, וכפי גודל הטרחה שהאדם ישתדל בעשיית המצוות ומעשים טובים לשם שמים, כן יזכה להשראת השכינה בתוכו. ומאידך על ידי עבירות, מרחיק הוא את השכינה מתוכו. ויה"ר שנזכה במהרה לבנין בית המקדש בתפארתו, על ידי שכל אחד ואחד מבני ישראל ידאג בתחילה, להיות גופו בית מקדש מעט מקום הראוי להשראת השכינה.

כשהאב בא בחלום

/ אשר ויצמן

באחד הימים יצא רבה של העיר מראקש, רבי אברהם אביטבול, עם שני חתניו לעשות קניות לכבוד שבת. בדרכם לשוק של מראקש שהיה מחוץ למלאח. עינו החדה של ר' אברהם צדה יהודי מיואש שישב בקרן הרחוב עם ראש מורכן שהתעלם מעוברים ושבים. הרב פנה לאותו יהודי שהכירו בשמו. שלום לך ר' פלוני. האם כבודו לא מרגיש טוב. היהודי קם ממקומו וענה. רבי ב"ה אני מרגיש טוב. אולי אם כן משהו מעיק עליך שאל הרב. הנה מחר יום שישי וצריכים אנו לקבל את פני שבת המלכה בשמחה. אתה יודע בני. כתוב דאגה בלב איש ישיחנה. והמשיך בהרחבת הנושא. האיש נכנע להפצרותיו של הרב ואמר לו - זה מספר שבועות שאשתי חולה. אני לא יצאתי לעבוד. כי טיפלתי בילדים ובאישה. בתקופה זו לקחתי בהקפה מצרכי מזון. ועכשיו לא רק שאין בידי להחזיר את מה שלקחתי. אלא מתבייש אני לבקש לקנות עוד בהקפה. לפשוט יד איני יכול. ובאתי לפינה הזו לבקש רחמי השם. לא עמדו רגשותיו של רבי אברהם אביטבול. שלח את ידו לכיסו והוציא את כל הכסף שהיה ברשותו. כסף שנועד לקניית מצרכים לשבת. ומסר אותו ליהודי הנמצא

במצוקה. ובלשון אבהית הפציר בו לקחת את הכסף מידו. תוך שהוא מוסיף מילות עידוד וברכה. אל תדאג יהיה בסדר. לך לאשתך ולילדים שעה זו תחלוף במהרה. ובאה שבת באה מנוחה - מנוחת הנפש והגוף. חתניו שהתלוו אליו. עמדו משתאים מול נדיבות ליבו של הרב. מאחר שידעו בבירור שגם לו לא נשאר כלום בכיסו. הרב ציווה עליהם להמשיך יחד בדרך אל השוק. לפני הכניסה לשוק מחוץ למלאח הייתה שורה של חנויות של כמה מעשירי העיר. חנויות גדולות שבעליהן עסקו במסחר סיטונאי. באחת החנויות ישבו כמה מן העשירים ושוחחו ביניהם על דא ועל הא. כמה מהם הבחינו ברב עובר לידם. קמו לכבודו והחליפו עמו דברי נימוס ואמרו לו ברוך הבא, כבודו בא בזמן, כי זה עתה גמרנו להתחשבן והפרשנו סכום לעניים. אחד מהם היה מודאג מחלום שחלם על אביו שבא אליו בחלום הוא סיפר את חלומו לרב והלה פתר לו לטובה וזה הגדיל תרומתו. הרב נפרד מהקבוצה בדברים מעודדים. למעשה תוך כמה דקות מאז שנתן הרב ליהודי במצוקה את מה שהיה לו והנה מוצא הרב את עצמו מכפיל בכמה את מה שהוא נתן. הרב המשיך עם חתניו לכיוון השוק. בעוד החתנים שמחים ומתפעלים מן הנס שקרה להם, כי הרי עכשיו יש לרב מספיק כסף לקנות מצרכים לכמה שבתות ולא רק לשבת אחת. אולם הרב לא חשב כך. הוא ראה בזה סייעתא דשמיא לעזור לעוד כמה עניים לעשות את השבת . נכנס לשוק קנה לעצמו מצרכים הנחוצים לו לשבת. כפי מה שהקציב לעצמו בהתחלה. את יתרת הכסף העביר לגזבר העניים תוך שהוא מראה לו לחלקם לנצרכים באותו יום.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net